

โครงการศึกษาดูงานด้านการจัดทำเกณฑ์และตัวชี้วัดการจัดการสวนป่า  
และป่าชุมชนอย่างยั่งยืนและห่วงโซ่การควบคุมไม้ ของป่าและผลิตภัณฑ์  
ณ.ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ 17-21 มีนาคม 2562  
ภายใต้

โครงการพัฒนาและดำเนินการเกณฑ์และตัวชี้วัดของการจัดการสวนป่า  
และป่าชุมชนอย่างยั่งยืน (Development and Implementation of Criteria and Indicators for  
Sustainable Management of Planted Forests and Community Forests)  
Serial Number: PD 470/07 Rev.1 (F)

---

วันที่ 18 มีนาคม 2562

ศึกษาดูงาน ณ สำนักงานใหญ่ International Tropical Timber Organization (ITTO) เมืองโยโกฮาม่า

นางอำนวยการพร ชลดำรงกุล รองอธิบดีกรมป่าไม้ พร้อมด้วยนายนิคม แหยมสกล คณบดีคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นายสุชาติ กัลยาวงศา ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ นางนันทนา บุญยานันต์ ผู้อำนวยการสำนักจัดการป่าชุมชน นางวรารวรรณ ธนะกิจรุ่งเรือง ผู้อำนวยการสำนักแผนงาน และสารสนเทศ นายสุวรรณ ตั้งมิตรเจริญ รักษาการในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการส่งเสริมการปลูกป่า นายสมภลท์ บุญเสริมสุข ผู้อำนวยการส่วนความร่วมมือด้านการป่าไม้ระหว่างประเทศ นายสุเทพ จันทร์เขียว อาจารย์ประจำคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นางสาวนิศาภัทร์ โต้นวุธ นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการ นายมนตรี อินตะเสน นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ และ นางสาวสมหญิง สุนทรวงษ์ ผู้จัดการโครงการ ได้เดินทางไปศึกษาดูงาน ณ สำนักงานใหญ่ International Tropical Timber Organization (ITTO) เมืองโยโกฮาม่า ประเทศญี่ปุ่น โดยได้รับการต้อนรับจาก Dr Gerhard Dieterle, Executive Director, Dr Hwan Ok-Ma, Projects Manager และเจ้าหน้าที่จาก ITTO

ในการนี้ Dr Gerhard Dieterle, Executive Director ได้กล่าวต้อนรับคณะผู้แทนจากกรมป่าไม้ และแสดงความชื่นชมและขอบคุณกรมป่าไม้ ที่ได้ดำเนินโครงการพัฒนาและดำเนินการเกณฑ์และตัวชี้วัดของการจัดการสวนป่าและป่าชุมชนอย่างยั่งยืน (Development and Implementation of Criteria and Indicators for Sustainable Management of Planted Forests and Community Forests) ซึ่งถือได้ว่าการดำเนินโครงการดังกล่าวเป็นสิ่งที่รัฐบาลของแต่ละประเทศควรให้การสนับสนุนในการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนและเป็นการเปิดโอกาสทางการค้าให้กับผู้ประกอบการทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนี้แล้วการดำเนินโครงการพัฒนาและดำเนินการเกณฑ์และตัวชี้วัดของการจัดการสวนป่าและป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร รวมทั้งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ภาครัฐบาลสามารถใช้เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามกฎหมายของไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามที่ได้มีการหารือในการประชุมภาคีองค์การไม้เขตร้อนระหว่างประเทศเมื่อปีที่ผ่านมา นอกจากนี้แล้ว Dr Gerhard Dieterle ยังได้กล่าวถึงโครงการ Enhancing Conservation and Sustainable Management of Teak Forests and Legal and Sustainable Wood Supply Chains in the Greater Mekong Sub-region หรือเรียกสั้นๆ ว่า Teak Project ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสหพันธรัฐเยอรมนี ผ่านองค์การไม้เขตร้อนระหว่างประเทศ ซึ่งถือได้ว่าเป็นโครงการความร่วมมือในระดับภูมิภาค ที่จะสามารถแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของป่าไม้ การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน มูลค่าทางการตลาดของไม้สัก ซึ่งจะทำให้ประเทศผู้บริโภคเข้าใจห่วงโซ่อุปทานของไม้สักเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของแหล่งที่มาของไม้สัก รวมทั้งประเทศจีนเองก็ได้มีการติดต่อมายัง ITTO เพื่อสร้างความร่วมมือด้านการค้าไม้

ทั้งนี้ประเทศไทยเองได้มีการนำเข้าไม้ ประมาณร้อยละ 60 และในปัจจุบันมีการรวมตัวกันของผู้ดำเนินการธุรกิจ ด้านป่าไม้ จำนวนประมาณ 18 บริษัท ในการดำเนินโครงการ Global Green Supply Chain เพื่อสนับสนุน การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้การดำเนินโครงการพัฒนาและดำเนินการเกณฑ์และตัวชี้วัดของการจัดการ สวนป่าและป่าชุมชนอย่างยั่งยืน จะเป็นโครงการที่มีส่วนช่วยสนับสนุนการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการ จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน เพื่อให้การค้าไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้มาจากป่าที่มีการจัดการที่ยั่งยืนและมาจากแหล่ง ที่ถูกต้องตามกฎหมาย

ในโอกาสนี้ นางอานวยพร ชลดำรงค์กุล รองอธิบดีกรมป่าไม้ ได้กล่าวแสดงความขอบคุณ องค์การป่า ไม้เขตร้อนระหว่างประเทศ ที่ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่น และให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนิน โครงการพัฒนาและดำเนินการเกณฑ์และตัวชี้วัดของการจัดการสวนป่าและป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งการมา ศึกษาดูงานในครั้งนี้นอกจากจะเป็นการรายงานความก้าวหน้าการดำเนินโครงการพัฒนาและดำเนินการเกณฑ์ และตัวชี้วัดของการจัดการสวนป่าและป่าชุมชนอย่างยั่งยืนแล้ว ยังเป็นโอกาสอันดีที่จะได้หารือเกี่ยวกับความ ร่วมมือในอนาคตระหว่างกรมป่าไม้ ประเทศสมาชิกองค์การป่าไม้เขตร้อนระหว่างประเทศ และหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง

หลังจากที่ผู้แทนทั้งสองฝ่ายได้กล่าวให้การต้อนรับและกล่าวขอบคุณแล้ว เจ้าหน้าที่ที่เข้าร่วมการ ประชุมทั้งจากประเทศไทย และองค์การความร่วมมือด้านการป่าไม้เขตร้อนระหว่างประเทศ ได้กล่าวแนะนำ ตนเองและทักทายซึ่งกันและกัน และนายสกลต์ บุญเสริมสุข ผู้อำนวยการส่วนความร่วมมือด้านการป่าไม้ ระหว่างประเทศ ได้นำแนะนำบทบาทและภารกิจของกรมป่าไม้ และนายสุชาติ กัลยาวงศา ผู้อำนวยการ สำนักวิจัยและพัฒนาการป่าไม้ ได้สรุปความก้าวหน้าในการดำเนินงานโครงการพัฒนาและดำเนินการเกณฑ์ และตัวชี้วัดของการจัดการสวนป่าและป่าชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเน้นว่าการกำหนดเกณฑ์และตัวชี้วัดภายใต้ โครงการนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรรายย่อย และผู้ประกอบการขนาดเล็ก สามารถนำเกณฑ์และ ตัวชี้วัดดังกล่าวไปใช้เพื่อเพิ่มโอกาสทางการค้า

ที่ประชุมได้มีการหารือในประเด็นต่างๆ โดยสรุป ดังนี้

- การทำสื่อประชาสัมพันธ์ (short video, poster, animation) ของโครงการพัฒนาและ ดำเนินการเกณฑ์และตัวชี้วัดของการจัดการสวนป่าและป่าชุมชนอย่างยั่งยืน ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ จะได้เผยแพร่ผลการดำเนินโครงการให้กับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ ทั้งนี้ ITTO ยินดีที่จะ ช่วยเหลือทั้งทางด้านเทคนิคและเนื้อหาในสื่อประชาสัมพันธ์ดังกล่าว โดยขอให้ทางโครงการส่ง ร่างเนื้อหามาให้ทาง ITTO เพื่อที่จะสามารถให้คำแนะนำได้อย่างถูกต้อง โดยในหลักการแล้ว สื่อ ประชาสัมพันธ์ประเภทวีดิทัศน์ (video) จำเป็นจะต้องนำเสนอความสำเร็จในการดำเนิน โครงการฯ อย่างน้อย 3 ประเด็น
- การหารือเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ Teak Project โดยได้มีการหารือกันหากเกณฑ์และตัวชี้วัด ที่ได้จากโครงการพัฒนาและดำเนินการเกณฑ์และตัวชี้วัดของการจัดการสวนป่าและป่าชุมชน อย่างยั่งยืน สามารถนำมาใช้ในโครงการ Teak Project ได้จะถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีในการนำ เกณฑ์และตัวชี้วัดที่ได้จากโครงการฯ มาใช้ต่อเนื่องในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะ สามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนในความสำเร็จของการพัฒนาเกณฑ์และตัวชี้วัด ต่อการ จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนและการค้าไม้ที่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่นเดียวกันในโครงการ Teak Project ก็จะมีกิจกรรมในส่วนของสื่อประชาสัมพันธ์ ซึ่งทาง ITTO ยินดีที่จะให้คำแนะนำและ การช่วยเหลือ รวมถึงกิจกรรมเปิดตัวโครงการ Teak Conference ในปลายเดือนเมษายน และ กิจกรรม Teak Conference ซึ่งจะจัดขึ้นที่ประเทศไทยในปี ค.ศ.2020 ในส่วนของการดำเนิน

กิจกรรมของโครงการ Teak Project ที่ประชุมอยากให้เห็นผลลัพธ์ไปถึงขั้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ (end produce) เพื่อเพิ่มมูลค่า (value added) นอกเหนือไปจากไม้ท่อน ทั้งนี้ ITTO อาจจะทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสารไปยังผู้บริโภคว่าไม้สักที่ได้มาจากโครงการนี้ มาจากแหล่งที่มีการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนและถูกกฎหมาย

#### ศึกษาดูงาน ณ Japan Gas Appliances Inspection Association หรือ JIA

ในภาคบ่ายของศึกษาดูงานด้านการจัดทำเกณฑ์และตัวชี้วัดการจัดการสวนป่าและป่าชุมชนอย่างยั่งยืนและห่วงโซ่การควบคุมไม้ ของป่าและผลิตภัณฑ์ ณ ประเทศญี่ปุ่น คณะจากกรมป่าไม้ ได้รับเกียรติจาก Japan Gas Appliances Inspection Association หรือ JIA ในการศึกษาดูงานการดำเนินการตรวจสอบและรับรองระบบในการรับรองไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ โดยได้รับการต้อนรับจาก คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ประเทศไทยถือเป็นหนึ่งในประเทศที่ส่งออกไม้มายังประเทศญี่ปุ่น ทั้งนี้ในการหารือครั้งนี้ได้เน้นการดำเนินการรับรองผู้ผลิตชีวมวล Wood biomass supplier certification ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐาน Feed-in Tariff หรือ FIT ของ Japan Forest Agency (เอกสารแนบ 1) ซึ่งมาตรฐาน FIT คือ มาตรการส่งเสริมการรับซื้อไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนประเภทหนึ่งที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย เพื่อจูงใจให้ผู้ประกอบการเอกชนเข้ามาลงทุนในธุรกิจโรงไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียน (เนื่องจาก การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียนมีต้นทุนค่อนข้างสูง) ซึ่งอัตรา FIT จะอยู่ในรูปแบบอัตรารับซื้อไฟฟ้าคงที่ตลอดอายุโครงการ (มีการปรับเพิ่มสำหรับกลุ่มที่มีการใช้เชื้อเพลิง) โดยอัตรา FIT จะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามค่าไฟฟ้าและค่า Ft ทำให้มีราคาที่ชัดเจนและเกิดความเป็นธรรม

ผู้แทนจาก JIA ได้นำเสนอรูปแบบ FIT ของประเทศญี่ปุ่น (เอกสารแนบ 2) โดยสรุป ดังนี้

- ผู้ประกอบการโรงงานไฟฟ้าชีวมวลที่จะต้องใช้ชีวมวล (biomass) ในการผลิตกระแสไฟฟ้าในประเทศญี่ปุ่นนั้น จะต้องปฏิบัติตามคู่มือ FIT ซึ่งกำหนดโดย Forest Agency of Japan เพื่อให้สามารถระบุได้ว่าไม้ (biomass) ที่นำมาใช้ผลิตพลังงานชีวมวลมาจากแหล่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นไปตามประเภทของชีวมวลนั้น (biomass type)
- หน่วยงานที่สามารถให้การรับรอง ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ (1) หน่วยงานที่เป็นสมาคมผู้ประกอบการ และ (2) หน่วยงานที่เป็นหน่วยงานภายนอก เช่น JIA เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันถือได้ว่าเป็นเพียงหน่วยงานเดียวที่ได้รับการรับรองให้สามารถออกหนังสือรับรองตาม FIT Scheme ได้
- หากผู้ประกอบการรายใด มีความประสงค์ที่จะนำไม้เข้ามาเพื่อผลิตพลังงานชีวมวลในประเทศญี่ปุ่น จำเป็นจะต้องมาขอให้ JIA ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ได้รับการรับรองให้สามารถออกหนังสือรับรองได้ เป็นผู้ตรวจสอบและออกหนังสือรับรอง ทั้งนี้ JIA ได้กำหนดให้ผู้ประกอบการจัดส่งเอกสารเพิ่มเติม นอกเหนือไปจากที่กำหนด ในคู่มือ FIT ทั้งนี้ผู้ประกอบการจะต้องกรอกใบสมัครพร้อมข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง (เอกสาร 3)
- การรับรอง FIT ของ JIA จะเป็นการออกหนังสือรับรองตามวิธีการตรวจสอบที่ JIA เป็นผู้กำหนดขึ้นเอง โดยจะประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ (1) ระบุผู้ผลิต (ชื่อ ประเภทกิจการที่ดำเนินการ เป็นต้น) (2) ระบุชนิดของไม้ที่จะนำเข้ามา (3) ระบุกฎหมายที่ใช้ในประเทศของผู้ผลิต รวมถึงกระบวนการและการขนส่ง และ (4) JIA จะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องตามกฎหมายของไม้ และให้บริษัทที่สามเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

วันที่ 19 มีนาคม 2562

ศึกษาฐาน ณ Ministry of Agriculture Forestry and Fisheries: MAFF

วันที่สองของการศึกษาฐาน คณะผู้แทนจากกรมป่าไม้ ได้เข้าเยี่ยมคารวะ Mr.Koji Hongo รองอธิบดี (Deputy Director General) ของ Forest Agency ในวันนี้ Mr.Koji Hongo ได้กล่าวต้อนรับคณะผู้แทนจากกรมป่าไม้ และได้เล่าประวัติโดยย่อของการป่าไม้ของญี่ปุ่น โดยเริ่มจากหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมีการใช้ทรัพยากรป่าไม้ไปเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้คนในญี่ปุ่นเห็นความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ โดยการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ญี่ปุ่น มีหลากหลายวัตถุประสงค์ อาทิเช่น การรักษาดิน เป็นแหล่งต้นน้ำ อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ แหล่งนันทนาการ รวมถึงแหล่งผลิตไม้ เป็นต้น ทั้งนี้ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญในระดับโลก ซึ่งภาคการป่าไม้ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จากประสบการณ์ในการดำเนินงานของ Forest Agency ที่ผ่านมาทำให้ตระหนักได้ว่าการจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน จะต้องคำนึงถึงผลลัพธ์ ทั้งทางด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ โดยในช่วงท้าย Mr. Koji Hongo ได้ขอให้การศึกษาฐานในครั้งนี้ของกรมป่าไม้ประสบความสำเร็จดังที่ตั้งไว้ หลังจากนั้นเป็นการหารือร่วมกันระหว่าง Mr.Koji Hongo และ นางอำนวยการ ชลดำรงกุล รองอธิบดีกรมป่าไม้ และคณะ โดยสรุป ดังนี้

- นโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่น ในการระงับการใช้พลังงานนิวเคลียร์ และสนับสนุนการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากชีวมวล (Biomass) และพลังงานจากแสงอาทิตย์ (Solar cell) ทั้งนี้ Mr.Koji Hongo ได้ให้ความเห็นว่าความท้าทายในเรื่องดังกล่าวคือการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการใช้พลังงานจาก Biomass ให้ทุกภาคส่วนเข้าใจ ทั้งนี้รัฐบาลญี่ปุ่นเองได้มีการนำมาตรการ Feed-in Tariff หรือ FIT มาใช้เพื่อส่งเสริมการใช้ไม้คุณภาพต่ำ ในการอนุรักษ์พลังงาน (to promote of the low timber in energy consumption)
- นโยบายในการส่งเสริมไม้เศรษฐกิจของ Forest Agency โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเกษตรกรรายย่อย และป่าชุมชน โดย Mr.Koji Hongo ได้เสนอวิสัยทัศน์ในเรื่องดังกล่าวว่า เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการวางแผน ถ้ามีการวางแผนที่ดี ก็จะสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และจะทำให้ได้ผลลัพธ์ตามที่วางไว้ โดย Forest Agency คาดหวังว่าการรับรองไม้ (Forest Certification) จะเป็นระบบที่มีมาตรฐานสูงสุด อาทิเช่น FSC SGEI เป็นต้น สำหรับประเทศญี่ปุ่นร้อยละ 60 ของพื้นที่ป่าไม้เป็นพื้นที่ของเอกชน และพื้นที่จำนวนครึ่งหนึ่งนั้นเป็นของเกษตรกรรายย่อย (พื้นที่น้อยกว่า 5 เฮกตาร์) ทั้งนี้ รัฐบาลได้มีมาตรการในการส่งเสริมป่าเศรษฐกิจ โดยการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการปลูกฟื้นฟูป่า ร้อยละ 70 และสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการในกระบวนการขาย ร้อยละ 50 ทั้งนี้เนื่องจากหากไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลตามข้างต้น เกษตรกรรายย่อยเองอาจจะไม่มีแรงจูงใจในการปลูกสร้างสวนป่า ถึงอย่างไรก็ตามถึงแม้ รัฐบาลจะมีระบบสนับสนุนในการดำเนินการปลูกสร้างสวนป่า ก็ยังไม่เพียงพอที่จะสร้างแรงจูงใจหรือส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยในเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจ ดังนั้นความท้าทายอย่างหนึ่งของรัฐบาลคือการส่งเสริมการใช้ประโยชน์หรือการบริโภคไม้ที่ผลิตในประเทศ ดังนั้น Forest Agency จึงได้ขอความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Municipality) ในการส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยหันมาปลูกป่าเพื่อเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น โดยได้นำระบบภาษีรูปแบบใหม่มาใช้ คือจะมีการเก็บภาษี 1,000 เยนต่อปี จากประชากร 60 ล้านคน โดยนำเงินดังกล่าวมาจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อส่งเสริมการจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน ในส่วนของป่าชุมชน

นั้น ความท้าทายอยู่ที่การกำหนดขอบเขตของป่าชุมชน อีกทั้งป่าชุมชนของประเทศญี่ปุ่น เป็นพื้นที่ของเอกชน จึงเป็นการยากที่ Forest Agency จะเข้าไปดำเนินการในพื้นที่ดังกล่าว ถึงอย่างไรก็ตามรัฐบาลญี่ปุ่น ได้ปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง โดย Forest Agency สามารถเข้าไปดำเนินการจัดการป่าไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน ได้โดยมีการทำข้อตกลงร่วมกับป่าชุมชน หรือหาป่าชุมชนใดที่ไม่มีผู้ดูแล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็สามารถเข้าไปดำเนินการจัดการป่าชุมชนแห่งนั้นได้ โดยอาศัยเงินจากกองทุนที่ได้มาจากการเก็บภาษีรูปแบบใหม่ สำหรับรายได้ก็ส่งคืนกองทุน

สำหรับในช่วงแรกของการศึกษาดูงาน ณ MAFF ผู้แทนของ Forest Agency ได้บรรยายเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้ในประเทศญี่ปุ่น (เอกสารแนบ 5) โดยมีข้อมูลที่น่าสนใจและสำคัญ โดยสรุป ดังนี้

- ญี่ปุ่นมีพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 70 ของพื้นที่ประเทศ ซึ่งถือว่าสูงกว่าค่าเฉลี่ยของพื้นที่ป่าไม้ทั่วโลก โดยในพื้นที่ป่าไม้ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) ป่าธรรมชาติ ซึ่งดูแลโดย Forest Agency (2) ป่าเอกชน (Private Forest) และ (3) ป่าสาธารณะ (Public Forest) ซึ่งอยู่ในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- จากสถิติข้อมูลพื้นที่ป่าเอกชน พบว่าร้อยละ 74 ของเอกชนที่ถือครองที่ดินเป็นพื้นที่ป่าที่มีขนาด 1-5 เฮกตาร์ ในขณะที่เอกชนที่ถือครองพื้นที่ป่าที่มีขนาด 50-100 เฮกตาร์ มีเพียงร้อยละ 1 แต่เมื่อเทียบในเชิงขนาดของพื้นที่ป่าไม้แล้ว ถึงแม้ว่าจะมีเกษตรกรรายย่อยถึงร้อยละ 74 แต่หากคิดเป็นพื้นที่ป่าแล้วคิดเป็นพื้นที่ป่าร้อยละ 25 ในขณะที่เกษตรกรที่ถือครองพื้นที่ป่าขนาด 50-100 เฮกตาร์ ซึ่งมีเพียงร้อยละ 1 แต่หากคิดเป็นพื้นที่ป่าแล้วคิดเป็นพื้นที่ป่าร้อยละ 32
- สำหรับปริมาณและความต้องการใช้ไม้ นั้น พบว่าความต้องการใช้ไม้ที่ผลิตภายในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากปี 2002 ร้อยละ 18.8 เป็น ร้อยละ 36.1 ในปี 2017 ทั้งนี้เหตุผลหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอาจมาจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี ของโรงงานเอกชน ทำให้สามารถใช้ประโยชน์ และนำไม้มาใช้ประโยชน์ได้หลากหลายมากขึ้น
- ความต้องการใช้ไม้ในประเทศญี่ปุ่น แบ่งเป็นความต้องการใช้ไม้แปรรูป (Sawn wood) ร้อยละ 26.37 ไม้อัด (Plywood) ร้อยละ 13 และไม้สับและเยื่อกระดาษ (Pulpwood and wood chips) ร้อยละ 40
- โครงสร้างระบบการวางแผนการจัดการป่าไม้ของประเทศญี่ปุ่น แบ่งเป็นแผนการในระดับรัฐบาลซึ่งจะกำหนดเป้าหมายระยะยาว (นโยบายป่าไม้แห่งชาติ) MAFF จะนำเป้าหมายดังกล่าวมาจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติ ระยะเวลา 15 ปี โดยมีการปรับปรุงแผนดังกล่าวทุก 5 ปี สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพิจารณาจัดทำแผนปฏิบัติการ 5 ปี ได้ตามความสนใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งรวมถึงสวนป่าเอกชนด้วย

## ศึกษาดูงาน ณ Japan Forest Technology Association (JAFTA)

ในภาคบ่ายคณะผู้แทนของกรมป่าไม้ ได้ศึกษาดูงาน ณ Japan Forest Technology Association (JAFTA) โดย XXXX ผู้อำนวยการ JAFTA ได้กล่าวต้อนรับคณะศึกษาดูงานและกล่าวแนะนำหน่วยงาน โดย JAFTA ก่อตั้งมาประมาณ 94 ปีแล้ว ซึ่งในตอนเริ่มแรกนั้นจำนวนวิศวกรทางด้านป่าไม้ยังมีจำนวนไม่มากนัก และเทคโนโลยีต่างๆ ที่นำมาใช้ในภาคการป่าไม้ก็มาจากประเทศเยอรมนี ซึ่งต้องมีการประยุกต์เทคโนโลยีดังกล่าวให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศญี่ปุ่นก่อนที่จะนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการป่าไม้ โดยประเทศญี่ปุ่นได้มีการจัดทำแผนการจัดการป่าไม้ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายป่าไม้ นอกจากนี้แล้ว JAFTA ยังมีการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ ความร่วมมือระหว่างประเทศ และการรับรองป่าไม้ เป็นต้น โดยในปัจจุบัน JAFTA มีเจ้าหน้าที่ประมาณ 130 ราย ประจำสำนักงานใหญ่และสำนักงานภูมิภาคอีก จำนวน 6 แห่ง ในส่วนของการรับรองป่าไม้นั้น JAFTA เป็นหน่วยงานที่ออกใบรับรองป่าไม้ ร้อยละ 60 ของใบรับรองป่าไม้ทั้งหมด โดยประมาณร้อยละ 8 ของป่าไม้ที่ได้รับการรับรองค่อนข้างเป็นพื้นที่ขนาดเล็ก

เจ้าหน้าที่จาก JAFTA ได้นำเสนอในหัวข้อ Clean Wood Act of Japan and Forest Certification (เอกสารแนบ 6) และ การนำเสนอในหัวข้อ Forest Resource Monitoring System in Viet Nam (เอกสารแนบ 7) ทั้งนี้ได้มีการหารือร่วมกันโดยสรุป ดังนี้

- ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ในการปลูกป่าของแต่ละครัวเรือน ซึ่งเป็นข้อมูลการศึกษาของ IGES: Institution of Global Environmental Strategies ซึ่งกรมป่าไม้จะได้ประสานงานกับ IGES เพื่อสอบถามวิธีการนำเสนอข้อมูลต่อไป
- การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการตรวจสอบติดตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่า โดยประเทศเวียดนามได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการจาก JICA ซึ่งเป็นเพียงหนึ่งในหลายๆกิจกรรมภายใต้โครงการใหญ่ กิจกรรมอื่นๆ อาทิเช่น การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร การพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพชีวิต เป็นต้น ทั้งนี้หากกรมป่าไม้ สนใจอาจจะประสานทาง JICA และ JAFTA เพื่อนำเสนอข้อเสนอโครงการในการขอรับทุนสนับสนุนการดำเนินงานจาก JICA ทั้งนี้หากทำได้ในระดับภูมิภาคจะเป็นการดียิ่ง

วันที่ 20 มีนาคม 2562

ศึกษาดูงาน ณ สำนักงาน Sustainable Green Ecosystem Council: SGEC

วันที่สามของการศึกษาดูงาน คณะผู้แทนจากกรมป่าไม้ ได้เดินทางไปศึกษาดูงาน ณ สำนักงาน Sustainable Green Ecosystem Council: SGEC ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นมาได้ประมาณ 2 ปี โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนในประเทศญี่ปุ่น และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากไม้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้เป็นที่แพร่หลาย โดยการปรับปรุงระดับการบำรุงรักษาและฟื้นฟูป่าไม้ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสังคมบนพื้นฐานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ SGEC เป็นระบบรับรองมาตรฐานที่ใช้ภายในประเทศมาตั้งแต่ปี ค.ศ.2003 และยกระดับเป็นระดับนานาชาติ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 ในการนี้ Mr.Kiyoon Nakagawa ตำแหน่งผู้อำนวยการ (Director and Secretariat General) ได้กล่าวต้อนรับคณะผู้แทนจากกรมป่าไม้ และยินดีที่จะหารือเกี่ยวกับการพัฒนาเกณฑ์และตัวชี้วัด (C&I) ระหว่างกรมป่าไม้และ SGEC โดยคาดหวังว่าประเด็นดังกล่าวเกี่ยวกับการพัฒนาเกณฑ์และตัวชี้วัดในการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน จะเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งในระดับภูมิภาค ทั้งระดับอาเซียน และเอเชีย ทั้งนี้หากทุกประเทศได้ให้การรับรองเกณฑ์และตัวชี้วัดในการจัดการสวนป่าอย่างยั่งยืนที่ประเทศของตนได้พัฒนาขึ้นมาแล้ว คาดหวังว่าจะมีการสร้างเครือข่ายในความร่วมมือเกี่ยวกับเกณฑ์และตัวชี้วัด เพื่อก่อให้เกิดการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนในระดับภูมิภาค และส่งผลถึงผลิตภัณฑ์จากไม้ที่มาจากการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนในระดับภูมิภาคด้วย และในโอกาสเดียวกันนี้ Mr.Kiyoon Nakagawa ได้บรรยายสรุปเกี่ยวกับภาพรวมและการดำเนินงานของ SGEC (เอกสารแนบ 8) โดยมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

- ประวัติการพัฒนากระบวนการรับรองมาตรฐาน SGEC ของประเทศญี่ปุ่น ได้เริ่มพัฒนามาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 โดยในระยะเริ่มแรกนี้เป็นระบบการรับรองที่ใช้ภายในประเทศเท่านั้น และได้รับการรับรองโดย PEFC (Programme for the Endorsed of Forest Certification Scheme) เมื่อปี ค.ศ. 2016 ซึ่งถือได้ว่าเป็นการยกระดับมาตรฐานการรับรองไม้ จากระดับชาติไปสู่ระดับนานาชาติ หากดูจากสถิติแล้วหลักจากที่ SGEC ได้รับการรับรองโดย PEFC แล้ว พื้นที่ป่าที่ได้รับการรับรอง (Certified Forest) และจำนวนหน่วยงานที่ได้รับการรับรองห่วงโซ่การควบคุมไม้ (CoC) เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เหตุผลหนึ่งอาจจะมาจากการส่งเสริมการใช้ไม้ที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน ในฐานะที่ประเทศญี่ปุ่นจะเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก และพาราลิมปิก
- กระบวนการรับรองมาตรฐาน PEFC ในประเทศญี่ปุ่นภายใต้การรับรอง SGEC มีดังนี้
  - (a) การรับรองป่าไม้ (Forest Certification) มี 3 ขั้นตอน คือ
    - (i) การรับรองการจัดการป่าไม้ (Forest Management Certification) เป็นไปตามบริบทของแต่ละประเทศ สำหรับประเทศญี่ปุ่นนั้นได้ใช้ SGEC เป็นระบบในการรับรองการจัดการป่าไม้
    - (ii) การรับรองห่วงโซ่การควบคุม (Chain of Custody) ซึ่งประเทศญี่ปุ่นได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ CoC ซึ่งเป็นการดำเนินการที่มีขั้นตอนต่างๆ ชัดเจนอยู่แล้ว
    - (iii) การรับรองโดยหน่วยงานภายนอก (Third Party Certification) ทั้งนี้ประเทศญี่ปุ่นเองใช้เวลาถึง 2 ปี ในการที่จะได้รับการรับรองจาก PEFC ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานภายนอกที่ให้การรับรอง SGEC
  - (b) การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการและประชาชนหันมาเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรอง (SGEC / PEFC) ทั้งนี้ในระยะเริ่มแรกอาจจะมีบางส่วนที่ยังไม่เข้าใจหรือสนับสนุนการดำเนินการรับรองป่าไม้ (Forest Certification) เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นเองก็มีระบบ

การแผนงานด้านป่าไม้ที่ชัดเจนอยู่แล้ว (National Forest Planning System) ทั้งนี้ ระบบ National Forest Planning System เป็นระบบที่รัฐบาลกลางได้จัดทำแผนงานด้านป่าไม้ขึ้นมาแล้วให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ แต่สำหรับระบบการรับรองไม้ (Forest Certification) เป็นความต้องการของผู้ประกอบการที่จะต้องแสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์จากไม้ที่อยู่ในตลาดนั้น มาจากป่าไม้ที่ได้รับการจัดการอย่างยั่งยืน

(c) การประสบความสำเร็จในการที่ผู้ประกอบการและประชาชน เข้าใจถึงความสำคัญของการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน

- มาตรฐาน SGEI ประกอบด้วย 7 ข้อหลัก ได้แก่
  - (a) นโยบายการป่าไม้ อาทิเช่น ความถูกต้องตามกฎหมาย แผนการจัดการป่าไม้ เป็นต้น
  - (b) การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ
  - (c) การอนุรักษ์ดินและน้ำ
  - (d) ความยั่งยืนของผลผลิตจากป่าและความอุดมสมบูรณ์ของป่า
  - (e) กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน
  - (f) ส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งส่วนช่วยในการลดสภาวะโลกร้อน
  - (g) การติดตามตรวจสอบ และการเปิดเผยต่อสาธารณะ
- รูปแบบของการรับรองโดย SGEI/PEFC แบ่งเป็น
  - (a) การรับรองแบบกลุ่ม (Group Certification) คือการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรรายย่อยหลายๆ ราย อาจจะเป็นในรูปแบบของ สหกรณ์ สมาคม หรือกลุ่มต่างๆ ก็ได้เพื่อยื่นขอรับการรับรอง
  - (b) การรับรองการจัดการป่าไม้ (Group FM Certification) คือ การดำเนินการตามแผนการจัดการป่าไม้ โดยกลุ่มองค์กรต่างๆ
  - (c) การรับรองโดยผ่านการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Certification of Integrated CoC Management Organization)

หลักจากรับฟังการบรรยายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คณะผู้แทนกรมป่าไม้ ได้มีข้อซักถาม พร้อมประเด็นหารือต่างๆ โดยสรุป ดังนี้

- ตามนโยบายที่ประเทศญี่ปุ่นจะเป็นเจ้าภาพการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก และพาราลิมปิก ซึ่งมีการกำหนดให้ใช้ไม้ที่ได้รับการรับรองนั้น รวมไปถึงอุปกรณ์กีฬาที่ใช้ในการแข่งขันหรือไม่ ทั้งนี้ ได้รับคำตอบว่ายังไม่ได้มีข้อตัดสินใจในประเด็นดังกล่าว โดยขึ้นอยู่กับความพร้อมด้านเทคโนโลยีและด้านต่างๆ ว่ามีความสามารถผลิตอุปกรณ์กีฬาที่ได้ตรงตามมาตรฐานหรือไม่
- ปัญหาที่เกิดขึ้นในการประกาศใช้ SGEI ในระยะแรกนั้น ยังมีหลายหน่วยงานไม่เข้าใจและเห็นว่า SGEI นั้นซ้ำซ้อนกับ National Forest Planning System ทั้งนี้การใช้ SGEI ถือได้ว่าเป็นการดำเนินงานจากระดับล่างสู่ระดับนโยบาย (bottom up)
- ระบบ SGEI ถือได้ว่าเป็นการดำเนินงานด้วยความสมัครใจของภาคเอกชน ดังนั้นจึงไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณหรือแรงจูงใจด้านอื่นๆ จากภาครัฐบาล (subsidies) ทั้งนี้ในส่วนของภาครัฐบาล ตามแผน National Forest Planning System จะมีการสร้างแรงจูงใจหรือสนับสนุนอยู่แล้ว (subsidies) โดยทาง SGEI เห็นว่าเป็นการดีแล้วที่แยก SGEI ออกจากภาครัฐบาล และให้ SGEI เป็นการดำเนินงานด้วยความสมัครใจของภาคเอกชน

- การรับรอง SGEC โดย PEFC ทางหน่วยงาน SGEC พบความท้าทายในประเด็นของการทำไม้ของชนท้องถิ่นดั้งเดิม (Indigenous people) ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญกับวิธีการและภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มไอนุ (I-nu) และทำอย่างไรให้สามารถเข้ากับระบบการรับรองของ SGEC ได้ก่อนที่จะได้รับการรับรองโดย PEFC ซึ่งจะต้องมีการปรับรูปแบบหรือระบบในบางประเด็น

ศึกษาดูงาน ณ Tamura Lumber Wood Co.,Ltd. และศาลากลางเมืองนิโก (Nikko City Hall)

ในภาคบ่าย คณะผู้แทนกรมป่าไม้ ได้เดินทางไปยังเมืองนิโก ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงโตเกียว ประมาณ 180 กิโลเมตร เพื่อเยี่ยมชมโรงงานแปรรูปไม้ Tamura Lumber Wood Co.,Ltd. และศาลากลางเมืองนิโก (Nikko City Hall)

โรงงานแปรรูปไม้ Tamura เป็นโรงงานแปรรูปไม้ขนาดเล็ก กำลังการผลิตประมาณ 10 ลูกบาศก์เมตร ต่อวัน โดยไม้ที่นำเข้ามาในโรงงานแปรรูปไม้ Tamura มาจากสวนป่าบริเวณใกล้เคียง ซึ่งร้อยละ 10 ของไม้ที่นำเข้ามาแปรรูปเป็นไม้ที่ได้รับการรับรอง (Certify) โดยมีการแยกออกจากไม้ที่ไม่ได้รับการรับรองโดยการแยกกอง (Physical) สำหรับไม้ที่ไม่ได้รับการรับรองนั้น บางส่วนมาจากสวนป่าที่มีการจัดการ ตามแผน National Forest Planning System ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มที่สวนป่าในบริเวณเมืองนิโก จะจัดการตามแผน National Forest Planning System เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ไม้ได้ขอการรับรอง Forest Management (FM) เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง ดังนั้นโรงงานแปรรูปไม้ Tamura จึงได้มีการตรวจสอบห่วงโซ่อุปทาน (CoC) โดยมีค่าใช้จ่ายเริ่มต้นในการสมัครอยู่ที่ 200,000 เยน และค่ารักษาสถานรายปีอีกปีละ 100,000 เยน ขึ้นอยู่กับพื้นที่ของสวนป่า สำหรับการรับรอง SGEK ในปัจจุบันยังไม่มีมีการเก็บค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด เนื่องจาก SGEK ต้องการที่จะส่งเสริมให้ใช้มาตรฐาน SGEK

หลังจากนั้นคณะผู้แทนกรมป่าไม้ ได้เดินทางไปศึกษาดูงาน ณ ศาลากลางเมืองนิโก (Nikko City Hall) ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมการก่อสร้างอาคารที่ใช้ไม้จากสวนป่าของเมือง (Public Forest) จำนวนพื้นที่ 2 เฮกตาร์มาสร้างอาคารศาลากลางของเมือง ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์จากไม้ที่มาจากการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน